

Omtalen af den svenske gren af slægten Kuhlau, der ikke er med i den trykte udgave af min Kuhlau-biografi, bringes her først i den tyske oversættelse og derefter følger en kopi af det maskinskrivne danske manuskript fra 1975

Die schwedischen Kuhlaus

Wie schon erwähnt, finden wir auch in der schwedischen Musikgeschichte den Namen Kuhlau. Es ist zwar nicht möglich, eine Verbindung zu dem deutsch-dänischen Zweig der Familie nachzuweisen, aber da der Name ziemlich ungewöhnlich ist, müssen wir davon ausgehen, dass die beiden Zweige auf den gleichen Stamm zurückzuführen sind. Auch sind die Beziehungen der schwedischen Kuhlaus untereinander nicht geklärt. Eine nähere Erläuterung dieser Verbindungen müssen wir der schwedischen Musikforschung überlassen. Die Schlüsse, die wir aus bisher zugänglicher Literatur ziehen konnten, zeichnen folgendes Bild von dem schwedischen Kuhlau-Zweig:

Am 11. Juni 1741 wird bei einer Feier am Hofe Friedrichs I. ein „Divertissement en musique“, gegeben, das von einem Johann Conradi Kuhlau komponiert ist. Dies ist das erste Mal, dass der Name Kuhlau in der schwedischen Musikgeschichte auftaucht. Bis auf weiteres müssen wir davon ausgehen, dass es sich um einen eingewanderten deutschen Musiker handelt, welcher der Stammvater einer schwedischen Linie geworden ist.¹

Am 20. Juli 1742 unterschreibt Sam. Åkerhjelm ein „Anstellungsdekret, betreffend den Hoftrompeter Friedrich Kuhlau“.² Aus diesem Schreiben geht unter anderem hervor, dass Friedrich Kuhlau schon seit 1739 seinen Dienst als Hoftrompeter unentgeltlich geleistet hatte, und dass er 1741 am Finnlandfeldzug als „Generalstabstrompeter“ teilgenommen hatte. Er muss zu diesem Zeitpunkt ein junger Mann gewesen sein, vielleicht ein Sohn des obengenannten Johann Conradi. Vielleicht ist es auch derselbe Kuhlau, der 1773-85 als Bratschist in der Hofkapelle wirkte.³ Dieser lebte 1720-1785.

Im gleichen Zeitraum, genauer bezeichnet 1733-96, lebt ein Christian Ludvig Kuhlau. Er war Flötist und „Hofpauker“, und könnte ein jüngerer Bruder Friedrich Kuhlaus sein.⁴

Im Laufe der nächsten Jahre tauchen mehrere Kuhlaus in Schweden auf. Der Älteste unter ihnen ist Conrad Gottfried Kuhlau (1762-1827), der sowohl als Kapellmeister und Komponist⁵ als auch als Bankkommissar⁶ aufgeführt ist. Von ihm hat der Kopenhagener Musikverleger C.C.Lose 1805 eine „Andante mit Variationen“ in der musikalischen Monatsschrift *Nordens Apollo* gedruckt, und damit erscheint der Name Kuhlau zum ersten Mal in einem dänischen Notendruck – obwohl es sich also nicht um den „richtigen“ Kuhlau handelt.

Sein Sohn, Conrad Ludvig (1796-1866) ernährte sich als Großkaufmann und war nur als Laienmusiker aktiv. Vater und Sohn waren beide Mitglieder der Königlichen Musikalischen Akademie in Stockholm.⁷ Man sieht, dass der Name Conrad weitergeführt wird, und der Schluss liegt nahe, dass wir eine Generation in gerader Linie vor uns haben: Johann Conradi, Conrad Gottfried und Conrad Ludvig.

---

¹ Tobias Norlind, *Svensk Musikhistoria*, 2. Aufl. Stockh. 1918, S.140: vgl. Gustav Hilleström, *Svenska musik perspektiv*, Stockh. 1971, S. 157

² Tobias Norlind & Emil Trobäck, *Kungl. Hovkapellets Historia 1526-1926*, Stockh. 1926, S. 267

³ *ibid.*, S.279

⁴ *ibid.*, S. 281 u. 285; siehe auch F.A.Dahlgreen, *Förteckning öfver svenska skådespel uppförda paa Stockholms teatrar 1727-1868 och kungl. theatranes personal 1773-1863*, Stockh. 1866

⁵ Carl Nisser, *Svensk instrumentalkomposition 1770-1830*, Stockh. 1943.

⁶ Gustav Hilleström, *Kungl. Musikalska Akademien. Matrikel 1771-1971*, Stockh. 1971, S. 62

⁷ *ibid.*, S. 87

Der schwedische Kuhlau, von dem wir am meisten wissen, ist Carl Oscar Fredrik Kuhlau (1849-1905). Er wurde in Uddevalla geboren, ging in Göteborg zur Schule, und kam dort in die Lehre als Kontorist. Mit 17 Jahren zog es ihn jedoch nach Stockholm, wo er sich zum Geiger ausbilden ließ. 1871 wurde er im Opernorchester engagiert. 1876-77 studierte er bei dem berühmten Geiger Joseph Joachim in Berlin, und 1882 wurde er Musikdirektor des Västgöta Regiments. Er hat um die fünfzig Werke komponiert, von denen ein Teil im Musikverlag Schildknecht in Göteborg erschienen ist. Er hatte seinerzeit große Bedeutung für das Musikleben in Göteborg, wo er dem Publikum unter anderem Musik von Grieg und Johan Svendsen präsentierte. Da er oftmals nur Fr. Kuhlau genannt wird, ist eine Verwechslung mit dem „richtigen“ Kuhlau naheliegend.⁸

Das jüngste, nachweisliche Mitglied der schwedischen Kuhlau-Familie ist Albert Kuhlau, wahrscheinlich identisch mit G.A.Kuhlau, der 1877-88 in der Hofkapelle Flötist war.⁹ Zuletzt soll erwähnt werden, dass sich in einem Protokoll der Königlichen Musikalischen Akademie eine Hedvig Elisabeth Kuhlau (1830-93) findet, die als „Musikliebhaberin“ bezeichnet wird.¹⁰

Wie wir später erfahren werden, war unsere Hauptperson öfters in Schweden, und 1825 wurde er Mitglied der Königlichen Musikalischen Akademie in Stockholm. Es gibt aber keinen Anhaltspunkt dafür, dass er irgendeinen Kontakt mit seinen schwedischen Verwandten gepflegt hat. Auch müssen wir mindestens bis auf die Generation des Urgroßvaters zurückgehen, um die gemeinsame Verbindung zu finden.

Zu beachten ist, dass vier Kuhlaus in der Literatur als Fr. Kuhlau bezeichnet werden, was selbstverständlich zu Verwechslungen beitragen kann.

1. Die Hauptperson dieses Buches (1786-1832)
2. Sein Neffe und Pflegesohn Georg Friedrich Kuhlau (1810-78)
3. Der ältere schwedische Friedrich oder Fredrik Kuhlau (1720-85)
4. Der jüngere schwedische Fredrik Kuhlau (1849-1905)

* * *

---

⁸ Tobias Norlind, *Almänt Musiklexikon, I*, S.499, Stockh. 1916; die meisten Informationen beruhen jedoch auf einem Artikel in *Damernas Musikblad* (Ausschnitt leider undatiert).

⁹ Norlind & Trobäk, S. 214 und 282; S. 209 ein Foto von Albert K.

¹⁰ Gustav Hilleström., S. 240

Kuhlaus ældste søster, Amalie, blev gift med en købmand Nis Jepsen (rimeligvis af dansk afstemning) i Hamburg. Da han døde i 1823 flyttede Amalie ^{med tre} sammen med Andreas i Leipzig. I familien gik hun under navnet Malchen eller blot Male. Kuhlau var som barn nært knyttet til denne 12 år ældre søster. Da forældrene begge døde i 1831 (de havde i mange år boet hos sønnen i København), rejste Amalie til København for at hjælpe sin broder. Hun var også hos ham, da han døde, og det var hende, som bragte hans få efterladenskaber med sig til Leipzig. *Amalie Jepsen flyttede i 1851*

Den yngre søster, Magdalena, var ugift. Hun var ikke så tiltrækkende, da hun var pukkelrygget; men i øvrigt var hun dygtig både til musik og sprog, og hun underviste i begge dele. Hun fulgte med forældrene til København. ^{i 1813} Omkring 1825 flyttede hun til Ålborg, hvor hun vandt sig et godt navn som "institutbestyrerinde". Da forældrene og broderen var død, og hun ikke længere følte nogen tilknytning til Danmark, flyttede hun ligesom ^{Amalie med de Andreus's} til Leipzig. Hun optræder i familiens korrespondance under navnet Lehnchen.

o o o

Også i ~~ældre~~ svensk musikhistorie støder man hyppigt på navnet Kuhlau. Det er ikke lykkedes at påvise forbindelsen til den tysk-danske gren af slægten, men da navnet i øvrigt ikke er helt almindeligt, tør man vist gå ud fra, at de to grene på et eller andet tidspunkt kan føres tilbage til samme stamme. Heller ikke forholdet mellem de svenske Kuhlau'er indbyrdes er afklaret. At undersøge disse forhold nærmere

må være en opgave for svensk musikforskning. Af de slutninger, det har været muligt at drage ud fra den tilgængelige litteratur, kan vi foreløbig tegne følgende billede af den svenske gren af slægten Kuhlau:

Den 11. juni 1741 opføres ved en hoffest under Frederik den Første et "Divertissement en musique" af en Johann Conradi Kuhlau. Det er første gang navnet forekommer i svensk musikhistorie. Indtil videre må vi gå ud fra, at vi her står over for en indvandret tysk musiker, der altså er blevet stamfader til de følgende Kuhlau'er_x [3].

Den 20. juli 1742 underskriver Sam. Åkerhjelm et "Anställningsdekret rörande hovtrumpetare Friedrich Kuhlau" [4]. Vi får i denne kontrakt at vide, at Friedrich Kuhlau allerede har gjort tjeneste som hoftrumpeter uden løn siden 1739, og at han i 1741 har deltaget i felttoget i Finland som "generalstabstrumpetare". Vi må gå ud fra, at han på dette tidspunkt har været en ung mand, og at han kan være søn af ovennævnte Johann Conradi. Måske er han identisk med den Fredrik Kuhlau, som 1773-85 var ansat som bratschist i hofkapellet [5]; i så fald har han levet fra 1720 til 1785.

I samme periode, nærmere betegnet 1733-96, lever en Christian Ludvig Kuhlau. Han betegnes som fløjtenist og "hofpukare", og kan meget vel være en yngre broder til Friedrich eller Fredrik. [6]

I løbet af den næste menneskealder dukker endnu en række Kuhlau'er op i Sverige. Ældst af denne generation er Conrad Gottfried Kuhlau (1762-1827), der både figurerer som kapelmusiker og komponist [7] og som bankkommissær [8]. Hans

sen, Conrad Ludvig (1796-1866) var grosserer og dyrkede kun musikken som dilettant. Både far og søn var medlemmer af Kongl. musikalska Akademien [9]. Vi lægger mærke til, at navnet Conrad føres videre, og det er nærliggende at slutte, at vi står over for tre ~~efterfølgende~~ generationer i lige linie: Johann Conradi, Conrad Gottfried og Conrad Ludvig.

Som medlem af akademiet kender vi også en Hedvig Elisabeth Kuhlau (1830-93). Hun betegnes i akademiets protokol som "musikälskarinna" [10]. Slægtens forgrening kan på dette tidspunkt være så vidt fremskredet, at det er for dristigt at gætte på, hvem hun kan være datter af (teoretisk kan det være både Conrad Gottfried og Conrad Ludvig - med det kan lige såvel være en descendent af de ældre Kuhlau'er, som vi ikke har nogen underretning om.)

Den svenske Kuhlau, som vi ved mest om, er Carl Oscar Fredrik Kuhlau (1849-1905). Han blev født i Uddevalla, gik i skole i Göteborg, og kom sammested i lære som kontorist. 17 år gammel drog han imidlertid til Stockholm for at ~~læde~~^{blive} sig uddannet som violinist. I 1871 blev han ansat i operaens orkester. 1876-77 studerede han hos den berømte Joseph Joachim i Berlin, og i 1882 blev han musikdirektør i Västgöta Regemente. Han har komponeret et halvhundredere værker, hvoraf en del blev udgivet på Schildknechts musikforlag i Stockholm. Han betød i sin tid meget for musiklivet i Göteborg, hvor han bl.a. introducerede Griegs og Johan Svendsens musik. Da han ofte blot kaldes Fr. Kuhlau er en forveksling med den danske komponist nærliggende. [11]

Det yngste påviselige medlem af den svenske Kuhlau-slægt er Albert Kuhlau, der sandsynligvis er identisk med den G.A.Kuhlau, f. 1854, der i perioden 1877-88 var fløjtenist i hofkapellet. [12]

Vi har ingen dokumentation for, at den danske komponist har haft nogen forbindelse med sine svenske slægtninge. Den fælles forbindelse må også gå så langt tilbage som til oldefaderens generation. Men vi ved, at Kuhlau flere gange har besøgt Sverige, og at han i 1825 blev medlem af Kungl. musikalska Akademien i Stockholm. På det tidspunkt var der imidlertid så mange andre grunde til at optage ham som medlem, at vi ikke behøver at lede efter en eventuel familiær begrundelse.

Hvordan forbindelsen slægtens grene imellem end måtte være, så er tilføjelsen om de svenske Kuhlau'er en yderligere dokumentation for det, der blev sagt til indledning: at slægten Kuhlau er et nyt eksempel på, at musikalitet er en arvelig egenskab. Ialt 17 medlemmer af slægtens forskellige grene har påviseligt gennem 5-6 generationer på en eller anden måde haft tilknytning til musiklivet.

Valgt musikeren som sin levevej.

o o o

Det er værd at notere sig, at der eksisterer tre andre musikere af samme navn som denne bogs hovedperson: 1) den ældre svenske Friedrich el. Fredrik Kuhlau (1720-85), 2) den yngre svenske Fredrik Kuhlau (1849-1905), og 3) den "rigtige" Kuhlaus nevø ^{og} ~~ellev~~ plejesøn (1810-78).

1.kap.

- [1] Niels Friis, Kuhlaerne i Aalborg, kronik i Aalborg Stiftstidende, 13. juni 1946.
- [2] Hofviolonerne, s. 262, 354 og 441.
- [3] Tobias Norlind, Svensk Musikhistoria, 2.uppl., Stockh. 1918, s. 140; sml. Gustav Hilleström, Svenska musik perspektiv, Stockh. 1971, s. 157.
- [4] Kontrakten er gengivet i Tobias Norlind & Emil Trobäck, Kungl. Hovkapellets Historia 1526-1926, Stockh. 1926 s. 267.
- [5] ibid., s. 279.
- [6] ibid., s. 281 og 285; se endvidere F.A.Dahlgreen, Förteckning öfver svenska skådespel uppförda på Stockholms theatrar 1727-1868 och kongl. theatranes personal 1773-1863, Stockh. 1866.
- [7] Carl Nisser, Svensk Instrumentalkomposition 1770-1830, Stockh. 1943.
- [8] Gustav Hilleström, Kungl. Musikalska Akademien. Matrikel 1771-1971, Stockh. 1971, s. 62.
- [9] ibid., s. 87.
- [10] ibid., s. 240.
- [11] Tobias Norlind, Almänt Musiklexikon, ^{Stockh. 1916,} I, s. 499; de fleste oplysninger om Fredrik K. beror dog på en art. i Damernas Musikblad (et desværre udateret udklip).
- [12] Norlind & Trobäck, s. 214 og 222 ; s. 209 findes et fotografi af Albert K.